

TEHLİKELİ SALGIN HASTALIK SEBEBİYLE ALINAN SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI KARARLARI ÜZERİNE BİR KAÇ NOT

A Few Note On Curfew Decisions Taken Due To Dangerous Epidemic Disease

Doç. Dr. Seçkin YAVUZDOĞAN*

Özet: Anayasamızın 13. maddesi olağan dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin koşulları, Anayasamızın 15. maddesi ise olağanüstü halde temel hak ve özgürlüklerin durdurulmasına ilişkin koşulları belirlemiştir. Ülkemizde son zamanlarda uygulanan sokağa çıkma yasakları seyahat özgürlüğü başta olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüğü etkilemektedir.

Çalışmamızın inceleme konusu, Covid 19 salgını nedeniyle, İl İdaresi Kanunu uyarınca valilerin “sokağa çıkma yasağı” getirmelerinin hukukiliğinin tahlili ve sokağa çıkma yasağı getirebilmek için olağanüstü hal ilanının zorunlu olup olmadığıdır.

Anahtar Kelimeler: Tehlikeli salgın hastalık, sokağa çıkma yasağı, hak ve özgürlükler, olağanüstü hal

Abstract: Article 13 of our Constitution has set the conditions for restricting fundamental rights and freedoms in ordinary periods, and Article 15 of our Constitution has determined the conditions for stopping fundamental rights and freedoms in an extraordinary situation. Curfews, recently implemented in our country, affect many fundamental rights and freedoms, especially freedom of travel.

The subject of our study is the determination of the legality of the governor's bringing “curfew” in accordance with the Provincial Administration Law due to the Covid 19 outbreak and whether the declaration of a state of emergency is compulsory.

Keywords: Dangerous epidemic disease, curfews, fundamental rights and freedoms, state of emergency

* Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
seckinyavuzdogan@klu.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-4698-3140
Makale Geliş Tarihi: 15/05/2020, Makale Kabul Tarihi : 27/06/2020

Giriş

1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Vuhan'da ortaya çıkan virüs salgını üzerine SARS-CoV-2 olarak adlandırılan yeni bir koronavirüs teşhis edilmiş, kişiden kişiye bulaşabilen virüsün bulaşma oranı 2020 Ocak ortasında büyüme göstermiştir. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın ilan edilmiştir.¹

Tüm dünyayı etkileyen bu salgın hastalık, alınan tüm tedbirlere rağmen ülkemize de sirayet etmiş ve 11 Nisan 2020 tarihi itibariyle ülkemiz genelinde toplam vaka sayısı 42282'ye çıkarken bu zamana kadar toplamda 908 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Bu salgın hastalığın etkilerini en aza indirmek ve yayılmasını kontrol altına almak amacıyla bir dizi tedbire başvurulmuştur. Bu tedbirlerin arasında 65 yaş üstü vatandaşların sokağa çıkmalarının süresiz olarak yasaklanması, 20 yaş altında olanların sokağa çıkmalarının süresiz olarak yasaklanması ve son olarak bu yazının kaleme alındığı vakitlerde, 30 büyük şehrimizde ve Zonguldak ilinde 10-12 Nisan 2020 tarihleri arasında bu şehirlerde yaşayan herkesin sokağa çıkmalarının yasaklanması bulunmaktadır.

Sokağa çıkma yasağına ilişkin ilk genelge, 65 yaş üstü vatandaşların sokağa çıkmasını yasaklayan, daha doğru bir ifadeyle mülki idare amirlerine bu yönde karar almaları yönünde talimatlar içeren 21 Mart 2020 tarihli İçişleri Bakanlığı genelgesidir. Söz konusu genelgede "*Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, il valileri tarafından, İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi ve Umuma Hıfzısıhha Kanununun 27 nci ve 72 nci maddesi kapsamında; 21.03.2020 tarihi saat 24.00'den sonra 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız ile anlankronik rahatsızlıklara sahip vatandaşlarımızın ikametlerinden dışarı çıkmaları, açık alanlarda, parklarda dolaşmaları ve toplu ulaşım araçları ile seyahat etmeleri sınırlandırılarak sokağa çıkmalarının yasaklanması amacıyla gerekli kararların ivedilikle alınması gerekmektedir.*

Söz konusu tedbirlere ilişkin Valiler/kaymakamlar tarafından gerekli kararların ivedilikle alınması, uygulamada herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi ve mağduriyetlere neden olunmaması için ilgili birim/kurum yetkilileri ile gerekli koordinasyonun yapılması, Bakanlığımızın tüm sıralı/sorumlu amirleri tarafından uygulamanın yakinen takip edilerek, herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi önemle rica olunur." ifadeleri mevcuttur.²

Yukarıda bir kısmına yer verdiğimiz İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile 65 yaş üstü vatandaşların sokağa çıkmalarının yasaklanmasından söz edilmişken, iki gün sonra çıkartılan ve 20 yaşın altındaki kişilerin de

¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/2019-20_koronavir%C3%BCs_pandemisi, (E.T. 20.04.2020)

² <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi>, (E.T. 20.04.2020).

sokağa çıkmalarının yasaklanması düzenlemesini getiren genelgede ise vatandaş ifadesine yer verilmemiştir. Genelgelerdeki hukuki yazım yanlışlıklarını incelemek makalemizin amacı dışında olmakla birlikte bu iki genelge lafzi yoruma tabi tutulacak olursa 65 yaşın üstündeki vatandaşların sokağa çıkmayacakları ancak vatandaş olmayan ama Türkiye’de ikamet eden yaşlıların sokağa çıkabilecekleri sonucuna varılabilecektir.

Çalışmamızın asıl inceleme konusu, Covid 19 salgını nedeniyle, İl İdaresi Kanunu uyarınca valilerin “sokağa çıkma yasağı” getirmelerinin hukukiliğinin tahlili ve sokağa çıkma yasağı getirebilmek için olağanüstü hal ilanının zorunlu olup olmadığıdır.

I- Sokağa Çıkma Yasağının Anayasal ve Yasal Dayanakları

Olağan dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasanın 13 üncü maddesi uyarınca “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” Anayasamızı uyarınca bir temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılmasının ilk şartı sınırlandırmanın kanunla yapılmasıdır. Temel hak ve özgürlükler ancak kanunla sınırlanabilir. Yürütme organı ancak bir kanuna dayanmak şartıyla temel hak ve özgürlükler alanında düzenleme yapabilir. Düzenleyici işlemlerle kanun tarafından öngörülmemiş bir sınırlandırma yapılamaz. Sınırlandırma, Anayasanın sözüne yani metnine ve ruhuna, bir başka anlatımla Anayasanın bütününe ve ondan çıkan temel anlama uygun olmak zorundadır. Sınırlama, ancak Anayasanın ilgili maddesinde belirtilen “özel” sınırlama nedenlerine dayanabilir. 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliği uyarınca temel hak ve özgürlükler sadece Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabilir. Özel sınırlama nedenleri ise sadece ilgili oldukları temel hak ve özgürlükler için geçerli olup, diğer özgürlükler buna dayanarak sınırlandırılmaz. Temel hak ve özgürlükler özlerine dokunulmaksızın sınırlanabilir. Hakkın özü kavramını, onun vazgeçilmez ögesi, dokunulduğunda söz konusu özgürlüğü anlamsız kılacak olan asli çekirdeği olarak tanımlamak mümkündür. Bir hak ve özgürlüğün özü “onun vazgeçilmez unsuru, dokunulduğu takdirde söz konusu hürriyeti anlamsız kılacak asli çekirdeğidir.”³ Son koşul ise “ölçülülük” ilkesidir. Alman Federal Anayasa Mahkemesi’nin içtihadı ile gelişen ölçülülük ilkesine uyulabilmesi için yapılan sınırlamada elverişlilik, gereklilik ve oranlılık bulunması gerekmektedir. Elverişlilik, başvuru aracının hedeflenen amacı gerçekleştirmeye uygun olmasını; gereklilik, başvuru aracının sınırlama

³ Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, 2009, s.114.

amacı açısından zorunlu olmasını; oranlılık, başvuru aracının hedeflenen amaca ulaşmada ölçsüz bir oran içinde bulunmamasını ifade etmektedir.⁴

Olağan dönemlerde devletlerin anayasa ve kanunlarla bireylere tanınmış hak ve özgürlüklerde normal ölçüler dışında kısıntı yapması düşünülemez. Ancak devletlerin olağan dönemlerdeki yönetim biçimleri önceden tahmin edilemeyen ani ve olağanüstü şartların üstesinden gelebilecek ve olağan döneme dönüşü sağlayabilecek elverişli vasıtalarla sahip değildir. Bu sebeple bu türlü olağanüstü durumlarla başa çıkabilmek ve en kısa zamanda olağan dönemin koşullarına dönebilmek için icra organının olağan döneme nazaran yetkilerinin genişletilmesi, karar alma prosedürünün kısaltılması ve hızlandırılması, temel hak ve özgürlüklerin olağan döneme nazaran daha fazla sınırlandırılması ve hatta tamamen kaldırılması, bireylere bazı ek yükümlülüklerin getirilmesi gerekebilir.⁵ Bu nedenle demokratik hukuk devletleri bu gibi olağanüstü durumların üstesinden gelebilecek elverişli araçları içeren olağanüstü yönetim usullerini hukuk kuralları ile belirlemek ihtiyacı hissederler.⁶

Sokağa çıkma yasakları genellikle olağanüstü hal ilan edilmesiyle bağlantılıdır. Devletler, olağanüstü hal durumunda kamu düzenini, sağlığını, güvenliğini ve refahını korumak için anayasanın koruduğu hakların kullanılmasını durdurabilir. Böyle bir durumda devletler, uluslararası antlaşmalarda düzenlenen ve devletlerin olağanüstü hallerde başvurabilecekleri tedbirleri düzenleyen ve sınırlandıran hükümlerine uymak zorundadırlar.

Devletimizin de tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi, devletlere Sözleşme ile üstlenmiş oldukları belli hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüklerini istisnai koşullar altında geçici, sınırlı ve denetimli bir şekilde askıya alma imkanı sunmaktadır. Ancak aykırı tedbirler alma hakkından yararlanmak isteyen bu sözleşmeye taraf devletler, hangi hükümleri uygulamaktan kaçındıklarını ve bu davranışta bulunmalarına yol açan nedenleri, bu sözleşmeye taraf diğer devletlere derhal bildirmekle yükümlüdür. Aykırı tedbirlerin sona erdiği tarihin de yine aynı yolla bildirilmesi gerekmektedir.⁷ Sözleşmenin hükümlerine aykırı tedbirlerin istisnai ve geçici nitelikte olması şarttır. Devletler, olağanüstü hal ilan ederken, böyle bir olağanüstü halin ilanını ve olağanüstü yetkilerin kullanılmasını düzenleyen kendi anayasa hükümlerine ve diğer kanun hükümlerine uygun hareket etmelidirler. Olağanüstü hal ilan edildiğinde prensip

⁴ Akyılmaz, Bahtiyar/ Sezginer, Murat/ Kaya, Cemil, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.121.

⁵ Yüzbaşıoğlu, Necmi, *Türkiye'de Kanun Hükümünde Kararnameler Rejimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1996, s.160

⁶ Daver, Bülent, *Fevkalade Hal Rejimleri*, AÜSBFY, 1976, s.8.

⁷ Venedik Komisyonu, Türkiye Sokağa Çıkma Yasaklarının Yasal Çerçevesi Hakkında Görüş Raporu, Strazburg, 13.06.2016, s.14.

olarak sokağa çıkma yasağı gibi istisnai tedbirlerin alınmasına müsaade edilmektedir. Ancak alınan tedbirler her halükarda kanunlarla öngörülmüş olmalı, ölçülü olmalı, geçici olmalı, siyasi denetime ve yargısal denetime açık olmalıdır.⁸

Devlet, olağanüstü hal ilan etmemeye karar verdiğinde ve sokağa çıkma yasağının “normal” zamanlarda uygulanmasına müsaade ettiğinde ise durum farklıdır. Bu koşullar altında, böyle bir karardan dolayı temel haklara getirilen kısıtlamaların, uluslararası belgelerin söz konusu haklara ilişkin sınırlama hükümlerine uyması şarttır.

Mevzuatımızda lafzi olarak, sokağa çıkma yasağına ilişkin tek hüküm Olağanüstü Hal Kanunu’nda bulunmaktadır. Anayasanın 121. maddesi, olağanüstü halin resmen ilan edilmesinden sonra olağanüstü hal sırasında kamuya getirilebilecek yükümlülüklerin nasıl tespit edileceği, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne şekilde alınacağı, hangi usullerin izleneceği ve yetkililerin görevlerinde olağanüstü hal sırasında ne gibi değişiklikler yapılacağına ilişkin olarak ilgili kanuna yani Olağanüstü Hal Kanunu’na atıf yapmaktadır. 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 11. maddesinde, genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla alınabilecek tedbirler arasında “sokağa çıkmanın sınırlanması veya yasaklanması” da açıkça sayılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki Olağanüstü Hal Kanunu’nun 11. maddesi uyarınca “sokağa çıkmanın sınırlanması veya yasaklanması” şiddet olayların yaygınlaşması sebebiyle ilan edilen olağanüstü hal durumunda alınabilecek bir karardır.

Salgın hastalık sebebiyle ilan edilecek olağanüstü halde alınacak tedbirler anılan kanunun 9. maddesinde sıralanmıştır. Bu tedbirler;

a) Bölgenin belirli yerlerinde yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine girişi ve buralardan çıkışı sınırlamak, belli yerleşim yerlerini boşaltmak veya başka yerlere nakletmek, b) Resmi ve özel her derecedeki öğretim ve eğitim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını sürelili veya süresiz olarak kapatmak, 6178 c) Gazino, lokanta, birahane, meyhane, lokal, taverna, diskotek, bar, dansing, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri ile kulüp vesair oyun salonlarını, otel, motel, kamping, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerini denetlemek ve bunların açılma ve kapanma zamanını tayin etmek, sınırlamak, gerektiğinde kapatmak ve bu yerleri olağanüstü halin icaplarına göre kullanmak, d) Bölgede olağanüstü hal hizmetlerinin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak, e) Bölge sınırları içerisindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve gerektiğinde bu amaçla geçici olarak bunlara elkoymak, f) Tehlike arz eden binaları yıkmak; sağlığı tehdit ettiği tespit olunan taşınır ve taşınmaz mallar ile sağlığa zararlı gıda maddelerini ve mahsullerini imha etmek, g) Belli gıda maddeleri ile hayvan ve hayvan yemi ve hayvan ürünlerinin bölge dışına çıkarılmasını veya bölgeye sokulmalarını kontrol etmek, sınırlamak veya gerektiğinde yasaklamak, h) Gerekli görülen zaruri ihtiyaç maddelerinin

⁸ Venedik Komisyonu, s.12.

dağıtımını düzenlemek, i) Halkın beslenmesi, ısınması, temizliği ve aydınlanması için gerekli gıda madde ve eşyalarla her türlü yakıtın, sağlığın korunmasında, tedavide ve tıpta kullanılan ilaç, kimyevi madde, alet ve diğer şeylerin, inşaat, sanayi, ulaşım ve tarımda kullanılan eşya ve maddelerin, kamu için gerekli diğer mal, eşya, araç, gereç ve her türlü maddelerin imali, satımı, dağıtımı, depolanması ve ticareti konularında gerekli tedbirleri almak, bu yerlere gerektiğinde elkoymak, kontrol etmek ve bu malları satıştan kaçınan, saklayan, kaçıran, fazla fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatanlar hakkında fiilin işleniş şekli veya niteliği de nazara alınarak işyeri bulunduğu mahal için hayati önem taşımadığı takdirde işyerini kapatmak, j) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak.”tan ibarettir. Görüleceği üzere Olağanüstü Hal Kanunu dahi tehlikeli salgın hastalık sebebiyle ilan edilecek olağanüstü halde “sokağa çıkma yasağı” kararı verilebilmesini öngörmemiştir.

Yine Olağanüstü Hal Kanunu’nda sokağa çıkma yasağını veya bu yasağın uygulanmasına ilişkin maddi veya şekli şartları, yasağın uygulama yollarını veya uygulanmasıyla ilgili sınırlamaları tanımlayan bir hükümbulunmamaktadır. Sokağa çıkma yasağı kararı alınabilmesinin şartlarının ve bu şartlara uygulanacak somut, sarih ve ayrıntılı kuralların bulunmaması ciddi bir eksikliklerdir.

Olağanüstü hal ilan edilebilmesi için gerekli anayasal koşulların oluşmasına rağmen yetkililer olağanüstü hal ilan etme yolunu tercih etmemiştir. Yetkililer bunun yerine, genelgelerden ve valilik kararlarından anlaşıldığı üzere, sokağa çıkma yasaklarını İl İdaresi Kanununun 11. maddesine dayanarak uygulamayı tercih etmişlerdir. Bu yöndeki tercih muhtemelen ve haklı olarak temel hak ve özgürlükleri kısmen dahi askıya almamak, temel hak ve özgürlükler alanında gerilememek ve demokrasi yolunda elde edilen kazanımları korumak amacıyla kaynaklanmaktadır.

Mülki idare amirlerinin sokağa çıkma yasağı duyuruları incelendiğinde yasakların kanuni dayanağı olarak, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin (C) bendi ile 32 nci maddesinin (Ç) bendine atıfta bulunduğu görülmektedir.⁹Söz konusu maddelerde, vali ve kaymakamların görev ve yetkileri düzenlenmekte, il/ilçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması için vali/kaymakamın gereken karar ve tedbirleri alacağı; valilerin kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı, kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi

⁹ <http://www.kirklareli.gov.tr/il-umumi-hifzissihha-kurulu-202007-karari---coronavirus-covid-19-salginindan-korunmak-ve-yayilmasini-engellemek-icin-alinmasi-gereken-tedbirler>, (E.T. 20.04.2020).

bulunan kişiler için sınırlayabileceği; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebileceği veya kısıtlayabileceği düzenlenmiş, bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı maddede gösterilen adli ve idari yaptırımların uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Kanun, mülki idare amirlerinin görev yaptıkları mahallerde kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması için gereken karar ve tedbirleri alabileceğini düzenlemekle birlikte, bu karar ve tedbirlerin ne olabileceğini tek tek sayma, belirleme yoluna gitmemiş; idareye somut olayların koşullarına uygun olarak hareket etme konusunda bir takdir yetkisi tanımıştır. Kuşkusuz, söz konusu takdir yetkisi kapsamında alınacak önlemler, yargı denetimine tabidir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 66 ncı maddesinin birinci fıkrasına, 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunla eklenen cümlelerin gerekçesinde, “...özellikle sokağa çıkma yasağı gibi durumlarda kamu düzeninin sağlanması bakımından zaruret arz eden tedbirlere uyulmasının sağlanması amaçlanmıştır.” denilmek suretiyle, kanun koyucunun 5442 sayılı Kanunun 11/C ve 32/Ç maddeleri uyarınca mülki amirlerce alınacak “gereken karar ve tedbirler” kapsamında içinde “sokağa çıkma yasağı” ilanını da öngördüğü anlaşılmaktadır.¹⁰

İl İdaresi Kanunu’nun 11. Maddesinin C bendi uyarınca “İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir.” Burada yer verdiğimiz son fıkra hükmü 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na 7145 sayılı kanunla, 2018 yılında eklenmiştir.

İl İdaresi Kanunu’nun 32/ç maddesi uyarınca kaymakam; “İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır...”

Aynı Kanunun 66 ncı maddesinde ise; “İl genel kurulu veya idare kurulları yahut en büyük mülkiye amirleri tarafından kanunların verdiği yetkiye istinaden ittihaz ve usulen tebliğ veya ilan olunan karar ve tedbirlerin tatbik ve icrasına muhalefet eden veya müşkülât gösterenler veya riayet

¹⁰ Kırışık, Fatih/ Durdu, Muhammed, Vali ve Kaymakamların Sokağa Çıkma Yasağı ve Güvenlik Bölgesi İlan Etmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016, s.177.

etmeyenler, mahallî mülkî amir tarafından Kabahatler Kanununun 32 nci maddesi hükmü uyarınca cezalandırılır. Ancak, kamu düzenini ve güvenliğini veya kişilerin can ve mal emniyetini tehlikeye düşürecek toplumsal olayların baş göstermesi hâlinde vali tarafından kamu düzenini sağlamak amacıyla alınan ve usulüne göre ilan olunan karar ve tedbirlere aykırı davranışlar, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.” hükmü yer almaktadır.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca valiye belirli yerlere giriş ve çıkışı, kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmalarını ve toplanmalarını sınırlayabilme yetkisi verilmiştir. Kaldı ki vali kişilerin belli yerlerde yani belirlenmiş yerlerde veya belirlenmiş saatlerde dolaşmalarını ve toplanmalarını ise en fazla onbeş günlüğüne sınırlandırabilecektir. Lakin İl İdaresi Kanunu “valiye sokağa çıkma yasağı” düzenlemesi yapabilmesi yetkisini “lafzen” vermemiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın yukarıda sözü edilen genelgesinin 81 il valiliğine gönderilmesiyle birlikte il valilerinin tümü, şehirlerinde, 65 yaş üstü vatandaşlar için, süresi yani ne zaman sona ereceği belli olmayan “sokağa çıkma yasağı” getirmişler ve 65 yaş üstü vatandaşların seyahat özgürlüğü de dahil olmak üzere bir çok temel hakkını durdurmuşlardır.

İl İdaresi Kanunu valilere ve kaymakamlara kamu düzenini sağlamak ve korumak maksadına yönelik geniş yetkiler vermiştir. İl İdaresi Kanununun 66. maddesinde valilerin ve kaymakamların aldığı kararlara riayet etmeyenlerin üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması da mümkün kılınmıştır. Valiler kendilerine geniş yetkiler veren bu maddelere dayanarak, sokağa çıkma yasakları ilan etmişlerdir. İl İdaresi Kanunu'nun yukarıda belirttiğimiz 11/C maddesi açıkça bir kısıtlamadan yani sınırlandırmadan söz etmektedir. Ancak uygulamada temel hak ve özgürlüklerin durdurulması söz konusu olmuştur.

Sokağa çıkma yasağı ile birlikte birçok temel hak ve özgürlüğün de yasak süresince durdurulması söz konusu olmaktadır. Sokağa çıkma yasağı ile birlikte bu yasaktan etkilenebilecek temel hak ve özgürlükler, seyahat hakkı, güvenlik hakkı, özel ve aile hayatına saygı hakkı, toplanma özgürlüğü; örgütlenme özgürlüğü; din özgürlüğü; bilgi alma ve verme özgürlüğü, mülkiyetin korunması hakkı, eğitim hakkı, işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı, yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü gibi haklardır.¹¹ Bu listeyi hal ve koşullara bağlı olarak uzatabilmek mümkündür.

Sokağa çıkma yasağı getirilmesi üzerine ilk etkilenen hak, seyahat hakkıdır. Sokağa çıkma yasağının ihlal edilmesi durumunda sokakta olan herkese yaptırım uygulanır. Şartları oluşmuşsa tutuklama tedbiri de dahil olmak kaydıyla yargılama sonunda hürriyeti bağlayıcı bir ceza

¹¹ Venedik Komisyonu, s.6.

verilmesi de mümkündür. Hatta sokaktaki kişi “resmi yetkililerin bilgisi ve izni olmadan sokağa çıktığı için silahla vurularak öldürülebilir”.¹² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa ile koruma altına alınan seyahat özgürlüğünün sokağa çıkma yasağı ilanı yetkisi kullanılarak sınırlandırılması ya da durdurulmasının hukuka uygun olup olmadığı tartışmalıdır. Mülki idare amirlerinin yasal olarak kendilerine tanınmayan bir yetkiyi kullandıkları ve bu nedenle Anayasanın 7. maddesindeki “yasama yetkisinin devredilmezliği” hükmüne aykırı davrandıkları iddia edilmektedir.¹³ Ayrıca, sokağa çıkma yasağı ile seyahat özgürlüğünün sadece sınırlandırılmadığı, daha da ileri gidilerek hakkın kullanımının durdurulduğu ileri sürülmektedir.¹⁴ 1982 Anayasası uyarınca temel hak ve özgürlükler sadece olağanüstü hal uygulamalarında Anayasa’daki şartlara bağlı kalınarak durdurulabilir. Bir temel hak ve özgürlük kullanılamaz hale getirildiğinde o temel hak ve özgürlüğün durdurulduğu kabul edilir. Son dönemlerde alınan kararlarla seyahat özgürlüğü hakkının ve sokağa çıkma yasağının etkilediği diğer hakların sınırlandırmadan daha öte durdurulduğu dikkate alındığında bu iddia daha anlamlı hale gelmektedir.

5271 sayılı Türk Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 91. maddesinde “10 Haziran 1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak alınan sokağa çıkma yasağını ihlal etme” gözetli nedenleri arasında sayılmıştır. Ancak 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nda yukarıda sayılan 11. maddenin C bendi de dahil olmak üzere, sokağa çıkma yasağına ilişkin hiçbir hüküm bulunmamaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Gözetli” başlıklı 91 inci maddesinde bulunan; “10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme” ibaresi, mülki idare amirlerinin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkilerinin bulunduğunu göstermektedir. İl İdaresi Kanunu’nda sokağa çıkma yasağından bahsedilmiyorsa bile, Ceza Muhakemesi Kanununun 91/4. maddesinde sokağa çıkma yasağından, İl İdaresi Kanunu’na dayanılarak alınabilecek bir tedbir olarak bahsedilmektedir. Sokağa çıkma yasağı kararlarının, olağanüstü hal ilan etmeden, kanunun bu hükmüne dayanılarak alınabileceği söylenebilir. 5442 sayılı Kanun ile mülki idare amirlerine kamu düzeni ve güvenliğinin tesisi için gereken tüm tedbir ve kararları alma yetkisi verilirken “sokağa çıkma yasağı” ifadesine yer verilmemişse de, özellikle “gereken karar ve tedbirler” ibaresinin, sokağa

¹² Filipinler Devlet Başkanı Rodrigo Duterte, vatandaşlarını, Covid-19 salgınıyla mücadele konusunda uyardığını belirterek, karantınayı ihlal edenlerin ‘vurularak öldürülebileceğini’ söyledi [https://www.havadiskibris.com/filipinler-devlet-baskani-sokaga-cikani-vurun,\(E.T.17.04.2020\)](https://www.havadiskibris.com/filipinler-devlet-baskani-sokaga-cikani-vurun,(E.T.17.04.2020)).

¹³ Çetin, Ö, "Sokağa Çıkma Yasağı ve Yasağın Hukuki Temeli", <<http://altasavukatlikankara.com.tr/2015/sokaga-cikma-yasagi-ve-bunun-hukuki-temeli/>> (E.T. 12.02.2020).

¹⁴ Şenses, Erkan, "Sokağa Çıkma Yasağının Ortaya Çıkardığı Anayasal Sorunlar Üzerine", Batman Barosu Bülteni, s.6-8, 2014, s.7.

çıkma yasağı da dahil diğer tüm önleyici kolluk tedbirlerini de kapsayacağı ileri sürülmüştür.¹⁵

Anayasamızın 23. maddesi uyarınca “...Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.” Görüleceği üzere genel sağlığın korunması, seyahat özgürlüğünün sınırlandırılması nedenlerinden biri değildir. Dolayısıyla ülkemizi de etkileyen Covid 19 salgını nedeniyle sokağa çıkma yasağı getirmek suretiyle “seyahat özgürlüğü”nü bırakın durdurmayı, sınırlandırmak dahi mümkün değildir. Devlet yetkililerin bu tehlikeli salgın hastalığı bertaraf etmek için aldıkları tedbirler takdire şayandır. Lakin arzu edilen şey alınan tedbirlerin aynı zamanda hukuka da uygun olmasıdır. Kanaatimizce hukuk düzenimizde olağanüstü hal dönemi hariç olmak kaydıyla, tehlikeli salgın hastalık sebebiyle, olağan dönemde sokağa çıkma kararı verilebilmesi mümkün değildir. Ayrıca 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 11/C maddesinde sayılan yetkiler “süresiz olarak sokağa çıkma yasağı” konulabilmesi yetkisini de içermez.

Covid 19 salgını nedeniyle ilan edilen belirsiz süreli sokağa çıkma yasakları ile seyahat özgürlüğü sınırlandırmadan daha ziyade durdurulmuştur. Bu nedenle İl İdaresi Kanunu’nda açıkça sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisi tanınmış olsa dahi, herhangi bir olağanüstü hal ilanı olmadığı için Anayasaya aykırılık devam edecektir.¹⁶

Mevcut hukuk düzenimizde sokağa çıkma yasaklarının, çok uzun sürmemesi, süresinin belirsiz olmaması kaydıyla, durdurma değil sınırlama olarak kabul edilmesi ve herhangi bir olağanüstü hal ilanına gerek kalmadan uygulanabilmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz. Ancak bu durum suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amacıyla ilan edilecek sokağa çıkma yasakları için geçerlidir. Sokağa çıkma yasağının etkilediği temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması için Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen sınırlama nedenlerine de bağlı kalmak zaruridir. Seyahat özgürlüğü Anayasamız uyarınca genel sağlık nedeni ile sınırlandırılmaz. Covid 19 salgını gibi salgın hastalıklar nedeniyle seyahat özgürlüğünün sınırlandırılması mümkün değildir. Zira genel sağlığın korunması seyahat özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden biri değildir.

Türkiye’de sokağa çıkma yasağını düzenleyen Olağanüstü Hal Kanunu’nun uygulanabilmesi için ilan edilmesi gereken olağanüstü hale ilişkin Anayasamızda bir dizi koruma mevcuttur. İlk olarak olağanüstü hal Cumhurbaşkanı tarafından en fazla altı aylığına ilan edilebilir, kararın Resmi Gazetede yayınlanması zorunludur. Olağanüstü hal ilanı kararı hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü hali kaldırabilir, süresini değiştirebilir veya bu kararı reddedebilir. Olağanüstü hal ilanı ilgili uluslararası

¹⁵ Kırışik/ Durdu, s.173.

¹⁶ Şenses, s.7.

kurumlara bildirilir. Bu korumaların hiç biri İl İdaresi Kanunu'nda mevcut değildir. İl İdaresi Kanunu'nda sokağa çıkma yasağı kararının alınmasından önce yerine getirilmesi gereken maddi koşullar veya usuller hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yine bu tedbirin uygulama şekilleri, tedbirin değerlendirilmesi hakkında da herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Olağanüstü hal ilan edildiğinde uluslararası kurumlara bildirimde bulunma şartı mevcuttur. Aynı zamanda alınan aykırı tedbirler uluslararası denetime tabidir. İl İdaresi Kanunu ile getirilmiş bir sokağa çıkma yasağı bu korumaların hiçbirini karşılamaz.¹⁷ Aynı şekilde, İl İdaresi Kanunu dayanak alınarak ilan edilen sokağa çıkma yasağı kararlarının yasama organı tarafından onaylanması usulü de mevcut değildir. Oysa usulüne uygun şekilde olağanüstü hal ilanı yolu seçilmiş olsaydı Anayasamız uyarınca bu karar aynı zamanda yasama organının da denetimine tabi olacaktı.

İl İdaresi Kanunu uyarınca valikamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlandırılabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilme veya kısıtlayabilme yetkisini en fazla onbeş günlüğüne kullanabilir. Böyle olmakla birlikte uygulamada sokağa çıkma yasakları farklı sürelerde uygulanmaktadır. Valilerin kararlarında sokağa çıkma yasaklarının süresi belirlenmemiştir. Bu makalenin kaleme alındığı tarihlerde 65 yaş ve üstü için getirilen sokağa çıkma yasağı ve yine 20 yaş altındakiler için getirilen sokağa çıkma yasağı onbeş günlük süreyi çoktan doldurmuştur. Ancak bu yaş aralığında bulunan kesim için sokağa çıkma yasağı hala devam etmektedir ve yasağın ne zaman sona ereceğine ilişkin herhangi bir açıklama henüz yapılmış değildir.

5442 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yapılacak bir düzenleme ile mülki amirler tarafından alınabilecek “gereken karar ve tedbirler” arasında “sokağa çıkma yasağı” ibaresine yer verilmesi gereklidir. Sokağa çıkma yasaklarının süresiz olarak ilan edilmesi ve bir sonraki duyuruya kadar devam ediyor olması “hukuki belirlilik” ilkesi ile bağdaşmaz. Sokağa çıkma yasağının hangi sürelerle ilan edilebileceğinin ve gözden geçirilme koşullarının kanuni düzenleme altına alınması; “hukuki belirlilik” ve “iyi yönetim” ilkeleri gereğidir. Bu şekilde yapılacak bir düzenleme bireyi idarenin keyfi uygulama yapma ihtimaline karşı koruyacaktır.

Kanaatimizce, Anayasanın koruduğu temel haklara kısıtlamalar getiren sokağa çıkma yasağı kararı ülkemizde son olarak uygulandığı şekliyle temel hak ve özgürlüklerin durdurulması mahiyetinde olduğundan, valiler tarafından alınan bu kararlar mevcut Anayasamıza aykırıdır. Zira mevcut haliyle uygulama bir temel hak ve özgürlüğün

¹⁷ Venedik Komisyonu, s.14.

sınırlandırılmasından çok durdurulması halini almış ve bir kısım temel hak ve özgürlük kullanılamaz hale gelmiştir. Oysa İl İdaresi Kanunu ile tanınan yetkiler sınırlandırmaya ilişkindir. Böyle olmasına rağmen, bu yasağa uyulmaması halinde hapis cezasına kadar varacak cezalar uygulanabilmektedir.

II- Anayasa Mahkemesi'nin “sokağa çıkma yasağı” ile ilgili tutumu

Birkaç yıl evvel ülkemizin güney doğu bölgesinde ortaya çıkan, terör örgütü PKK tarafından sokak çatışmalarına dönüştürülen şiddet ve terör olaylarının bastırılması amacıyla şehir merkezlerinde yürütülen operasyonlarda, valiler tarafında İl İdaresi Kanunu dayanak gösterilerek sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir. Bu sokağa çıkma yasağı kararlarının aleyhinde Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvurular yapılmış ve tedbir kararı talep edilmiştir. Tedbir kararı talep eden başvuru sahipleri, sokağa çıkma yasaklarının kanunlara uygun olmadığı itirazında bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesi, sokağa çıkma yasaklarının temelsiz kabul edilemeyeceği düşüncesiyle davacıların taleplerini reddetmiştir.¹⁸ Sokağa çıkma yasaklarının kaldırılması talebiyle yapılan bireysel başvuruları Anayasa Mahkemesi reddetmiş ve bu uygulamaların iç hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi kararı sonrası, konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşındığında, AİHM, sokağa çıkma yasaklarının yasal bir temelini olduğunu belirterek, kaldırılması yönünde tedbir kararı verilmesini gerektirir yeterli unsur bulunmadığı gerekçesiyle tedbir taleplerini reddetmiştir.¹⁹ Ayrıca temel kamu hizmetlerine erişim hususunda yapılan tedbir talepli başvurular bakımından da hem Anayasa Mahkemesi, hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tedbir taleplerini reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin tedbir talebinin reddedilmesi yönündeki kararının hukuka uygun olduğunu söyleyebiliriz. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere İl İdaresi Kanunu'nun olağan dönem için valilere sokağa çıkma yasağı kararı verebilme yetkisini tanıdığını düşünüyoruz. Anayasa'nın 23. maddesi uyarınca seyahat özgürlüğü suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Ancak, İl İdaresi Kanunu ile valilere verilen “sokağa çıkma yasağı” kararı alma yetkisi genel sağlığın korunması için kullanılamaz. Zira genel sağlığın korunması, seyahat özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin

¹⁸ Mehmet Girasun ve Ömer Elçi, B. No: 2015/15266, 11/9/2015; Meral Danış Beştaş, B. No: 2015/19545, 22/12/2015.

¹⁹ Kamu Denetçiliği Kurumu, Karar Tarihi, 14.06.2016, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/Soka%C3%84%C5%B8a%20C3%83%E2%80%A1%C3%84%C2%B1kma%20Yasaklar%C3%84%C2%B1%20Hakk%C3%84%C2%B1nda.pdf> (E.T. 09.04.2020).

özel sebeplerden değildir. Dolayısıyla son zamanlarda Covid 19 salgınının önlenbilmesi için iyi niyetli olarak alınan sokağa çıkma yasağı kararları Anayasamıza aykırıdır.

Sonuç ve Öneriler

Devletler olağanüstü bir hal olup olmadığını ve yükümlülüklerin askıya alınmasına ihtiyaç duyulup duyulmadığını değerlendirmek bakımından belli bir takdir hakkına sahiptir. Ulusun varlığını tehdit eden bir tehlikeli salgın hastalık olup olmadığını ve bu durumla mücadele etmek için olağanüstü hal ilan edilmesine ihtiyaç olup olmadığını değerlendirmek devletin takdirindedir. Aynı şekilde, olağanüstü halin üstesinden gelmek için yükümlülüklerin ne şekilde ve ne ölçüde askıya alınacağına karar vermek de devlet yetkililerinin takdirindedir. Aynı zamanda, bir devletin savaş veya olağanüstü hal durumunda temel haklarla ilgili yükümlülüklerine aykırı davranmak için anayasadan ve uluslararası sözleşmelerden doğan imkanları kullanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tam aksine, bir devlet güç zamanlarda bile bu yükümlülükler uyma konusunda kararlılık göstermek de isteyebilir.

Sokağa çıkma yasağı doğası gereği, temel haklara sınırlamalar getiren istisnai bir tedbir olduğundan, bu yasağı düzenleyen metinler hem esas hem de yetkinlik ve kapsam bakımından dar şekilde yorumlanmalıdır.

Anayasanın 120. maddesinin yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü hal ilan etme yetkisini Cumhurbaşkanına vermesine ve Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11. maddesi sokağa çıkma yasağını "olağanüstü hal ilan edildiği zamanlarda" alınabilecek tedbirler arasında sıralamasına karşın, sokağa çıkma yasağını içeren özel bir kanun olan Olağanüstü Hal Kanunu devre dışı bırakılıp, İl İdaresi Kanunu marifetiyle konuyla ilgili karar verme yetkisinin mülki idare amirlerine verilmesinin hukuka uygun olup olmadığı tartışma konusudur. Şayet İl İdaresi Kanunu uyarınca valilerin sokağa çıkma yasağı kararı alabilecekleri kabul edilecekse, alınan kararların Anayasa ve Olağanüstü Hal Kanunu ile tesis edilmiş tüm koşulların ve korumaların karşılandığından emin olunmalıdır. Aynı zamanda, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerinden doğan yükümlülükleri yerine getirip getirmediğinin tespit edilmesi çok önemlidir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, sokağa çıkma yasağının başlıca sonucu seyahat özgürlüğünün sınırlandırılmasıdır. Bu özgürlük, Anayasamızın 23. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Seyahat özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi için anayasamızda sayılan özel sınırlandırma nedenleri arasında genel sağlığın korunması yoktur. Dolayısıyla Covid 19 salgını sebebiyle, olağan dönemde, İl İdaresi Kanunu uyarınca ilan edilen sokağa çıkma yasakları Anayasaya aykırıdır. Tehlikeli salgın hastalık sebebiyle "sokağa çıkma yasağı" kararı verilebilmesi ancak olağanüstü hal dönemlerinde mümkündür.

Olağanüstü halde salgın hastalık sebebiyle “sokağa çıkma yasağı” kararı verilebilmesi için de Olağanüstü Hal Kanunu’nda düzenleme yapılması ve salgın hastalık sebebiyle alınabilecek tedbirler arasına “sokağa çıkmanın kısıtlanması veya durdurulması” ibaresinin eklenmesi gerekmektedir. Olağanüstü Hal Kanunu’nda gerekli tüm değişikliklerin yapılarak, salgın hastalık dönemlerinde sokağa çıkmayacaklarının uygulanmasına ilişkin maddi, usuli ve geçici düzenlemelerin, sokağa çıkma yasağı kararlarının tabi olması gereken koşulların ve korumaların kanunda açıkça tanımlanması gereklidir.

Şiddet olayların yaygınlaşması sebebiyle İl İdaresi Kanunu’na dayanarak “sokağa çıkma yasağı” kararı verilebilir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde devletimiz aleyhine verilebilecek olası kararları önleyebilmek için, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 11 inci maddesinde açıkça “sokağa çıkma yasağı”ndan söz edilmesi, sokağa çıkma yasağı ilan edilebilmesi için gerekli koşulların, korumaların ve gözden geçirilme koşullarının madde metninde düzenlenmesi için yasama organının harekete geçmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akyılmaz, Bahtiyar/ Sezginer, Murat/ Kaya, Cemil, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.

Çetin, Ö, "Sokağa Çıkma Yasası ve Yasanın Hukuki Temeli", <<http://altasavukatlikankara.com.tr/2015/sokaga-cikma-yasagi-ve-bunun-hukuki-temeli/>> (E.T. 12.02.2020).

Daver, Bülent, *Fevkalade Hal Rejimleri*, AÜSBFY, 1976.

Kamu Denetçiliği Kurumu, Karar Tarihi, 14.06.2016, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/Soka%C3%84%C5%B8a%20%C3%83%E2%80%A1%C3%84%C2%B1kma%20Yasaklar%C3%84%C2%B1%20Hakk%C3%84%C2%B1nda.pdf> (E.T. 09.04.2020)

Kırışik, Fatih/ Durdu, Muhammed, "Vali ve Kaymakamların Sokağa Çıkma Yasası ve Güvenlik Bölgesi İlan Etmesi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016.

Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

Şenses, Erkan, "Sokağa Çıkma Yasasının Ortaya Çıkardığı Anayasal Sorunlar Üzerine", Batman Barosu Bülteni, s.6-8, 2014.

Venedik Komisyonu, *Türkiye Sokağa Çıkma Yasaklarının Yasal Çerçevesi Hakkında Görüş Raporu*, Strazburg, 13.06.2016.

Wikipedia, Covid 19, https://tr.wikipedia.org/wiki/2019-20_koronavir%C3%BCs_pandemisi).

Yüzbaşıoğlu, Necmi, *Türkiye'de Kanun Hükmünde Kararnameler Rejimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1996.